

ВИБІР МЕТОДУ ПРОТИЕМБОЛІЧНОГО ЗАХИСТУ ПРИ СТЕНТУВАННІ БРАХІОЦЕФАЛЬНИХ АРТЕРІЙ

Перцов В.І., Ізбицька Н.В., Полковніков О.Ю., Ізбицький В.В.

Запорізький державний медичний університет

Вступ

Згідно зі статистичними даними, в Україні, цереброваскулярні захворювання являються другою за частотою причиною смертності. Щорічно відбувається 100-110 тис. інсультів, причому понад третину - у осіб працездатного віку.

Атеросклероз є причиною близько третини всіх інсультів. Атеросклероз судин дуги аорти, особливо біфуркації загальної сонної артерії, - одна з головних причин розвитку ішемічного інсульту (приблизно 20% всіх інсультів), причому 80% цих подій можуть проходити без попередньої симптоматики, що свідчить про важливість і необхідність превентивного обстеження пацієнтів груп ризику. Швидкість прогресування стенозів сонних артерій непередбачувана. Хвороба може розвиватися стрімко, повільно або залишатися стабільною протягом багатьох років.

Мета сучасних методів лікування - уповільнити прогресування хвороби і захистити пацієнта від розвитку інсульту. Застосування антиагрегантів зменшує ймовірність інсульту, а статини чинять стабілізуючу дію на атероматозні бляшки.

Одним з ефективних методів лікування є ангіопластика зі стентуванням брахіоцефальних артерій (БЦА), яка успішно застосовується майже 50 років. При розвитку методу ендovasкулярного лікування стенотично-оклюзійних уражень БЦА особливу увагу було приділено профілактиці

емболічних ускладнень інтервенцій. Використання пристроїв протиемболічного захисту під час ендovasкулярних втручань дозволило зменшити кількість ускладнень, пов'язаних з викидом дебріза, що викликає емболію дистального церебрального русла. В даний час використовують три класу пристроїв протиемболічного захисту: пристрої дистальної оклюзії, дистальні фільтри з дрібною «сітки» («кошик»), яка підтримується каркасом унікального дизайну та пристрої проксимальної захисту.

В даний час застосування адекватного методу захисту дистального русла під час стентування БЦА є одним з важливих етапів операції, що визначає її успіх.

Мета роботи

Уточнити критерії вибору методу протиемболічного захисту в залежності від зони ураження при стентуванні брахіоцефальних артерій.

Матеріали та методи

Проаналізовано результати хірургічного лікування 112 пацієнтів (79 (70,5%) чоловіків і 33 (29,5%) жінок у віці від 28 до 86 років) з симптомним оклюзійно-стенотичним ураженням БЦА, що проходили лікування в нейрохірургічному відділенні КНП «Запорізька обласна клінічна лікарня» в період з 2012 по 2020 рр.

Серед пацієнтів двоє (1,8%) були молодого віку відповідно до вікової класифікації ВООЗ, 32 (28,6%) - середнього віку, 70 (62,5%) - літнього, 8 (7,1%) - старечого.

Спостереження розділили на три групи: 1. Поразка внутрішньої сонної артерії (ВСА) - 74 (66%) випадки. Переважав стеноз гирла ВСА (n = 71), в інших випадках відзначено стеноз дистальної частини шийного сегмента,

в 1 випадку з переходом на кам'янистий. Серед останніх 52 (70,3%) пацієнтів перенесли ішемічний інсульт в басейні ураженої артерії, 22 (29,7%) – транзиторну ішемічну атаку (ТІА). У 8 (10,8%) випадках відзначений критичний стеноз (більше 90%), в інших випадках – стеноз більше 75%. 2. Поразка хребтової артерії (ХА) - 25 (22,4%) випадків, з них в 2 спостереженнях - стеноз V4-сегмента ХА. Інсульт в вертебробазиллярному басейні перенесли 8 (32%) пацієнтів, 6 (24%) - ТІА, 11 (44%) - вестибуло-атактичний синдром без патологічних змін за даними магнітно-резонансної томографії. Критичний стеноз відзначений в 14 (56%) спостереженнях, в інших випадках - стеноз понад 75%. 3. Поразка першої порції підключичної артерії (ПКА) або брахіоцефального стовбура (БЦС) - 13 (11,6%) випадків. У 9 (69,2%) пацієнтів відзначено steal-синдром, у 4 (30,8%) - клініка скороминущої ішемії верхньої кінцівки та вертебробазиллярної недостатності. У 11 (84,6%) випадках зафіксовано стеноз більше 90%. Всім пацієнтам в доопераційний період проведена магнітно-резонансна томографія головного мозку, а 45 (40%) комп'ютерна томографія з ангіографією. У всіх випадках перед оперативним втручанням оцінювали стан і анатомію брахіоцефальних та інтракраніальних артерій, а також можливості колатерального кровотоку за допомогою інвазивної ангіографії. У всіх випадках операції проводили на тлі прийому подвійної дезагрегантної терапії (ацетилсаліцилова кислота в дозі 75 мг + клопідогрел в дозі 75 мг) та інтраопераційної гепаринізації за стандартною схемою (10 тис. в першу годину операції і потім 5 тис. кожну наступну годину). У ранній післяопераційний період у всіх випадках стентування ВСА потребувало спостереження в палатах інтенсивної терапії, в інших спостереженнях пацієнти з операційної були

переведені безпосередньо в палати відділення нейрохірургії. Підбір методу захисту дистального русла (за необхідності), а також дизайну стент-системи виконували з урахуванням зони інтересу і індивідуальних анатомічних особливостей. Використовували інструментарій, сертифікований на території України. У 10 випадках використано Spider FXTM Embolic Protection Device (Medtronic, США), в решті випадків такі пристрої як: FilterWire EZ Embolic Protection System (Boston Scientific, США), Emboshield NAV6 Embolic Protection System і RX Accunet EPS (Abbott, США), ANGIOGUARD RX Guidewire System (Cordis, США) і Neuroprotection system ROBIN (Balton, Польща).

Результати та обговорення

У першій групі захист дистального русла був використаний в 72 (97,2%) спостереженнях: в 71 випадку стентування гирла ВСА - пристрої дистальної захисту, в одному - проксимальний захист при стентуванні стенозу С2-сегмента ВСА. У двох спостереженнях стентування дистальної частини С1-сегмента ВСА операції проведені без використання захисту дистального русла.

У другій групі пристрої дистального захисту були використані в 2 (8%) випадках при вирішенні протяжних стенозів гирла домінантної ХА. У третій групі пристрій дистальної захисту було використано в 1 (7,7%) спостереженні при стентуванні критичного протяжного стенозу БЦА з переходом в загальну сонну артерію. У спостереженнях стентування V4 сегменту ХА резидуальний стеноз склав 25%, у всіх інших випадках вдалося досягти хорошого результату стентування з резидуальним стенозом не більше 15%. Ускладнення відзначені в 9 спостереженнях: в 8 (7,1%) - формування гематоми в місці пункції стегнової артерії, в 1

(менше 1%) - розвиток ішемічного інсульту інтраопераційно у пацієнта з ешелонованим ураженням інтракраніального басейну стентуємої ВСА, ймовірно, на тлі гіпотонії, що розвинулась під час імплантації стента. В даному спостереженні використовували пристрій дистального захисту і кровотік протягом всієї операції по ВСА був збережений. Під час лікування був відзначений частковий регрес неврологічної симптоматики. Загальновідомо, що маніпуляції в зоні стенозу, особливо порівняно масивними та ригідними саморозкривними стент-системами або балон-розширюваними стентами, можуть призводити до викиду дебрізу в дистальне русло, що підтверджено в ряді досліджень, проведених в останнє десятиліття. Хоча в даній серії ми відзначили наявність дебріза в «корзині» пристроїв дистальної захисту лише в 8 (10,8%) спостереженнях, відсутність дистального захисту в цих випадках могла призвести до розвитку дистальної емболії. Проведення пристроїв дистального захисту вище зони стенозу може підвищити ризик операції при критичних стенозах і нестабільних бляшках. Ми не відзначили труднощів або ускладнень при використанні пристроїв дистальної захисту. Застосування пристроїв проксимального захисту обмежена індивідуальними особливостями колатерального кровотоку і не може бути рутинним методом. Рішення про застосування проксимального захисту слід приймати після проведення інвазивної ангіографії з функціональної оцінкою компенсації кровотоку по з'єднувальним артеріям. Ми використовували проксимальний захист в одному випадку - при стентуванні диссекційного стенозу кам'янистої частині ВСА, з огляду на наявність функціонуючого анастомозу по передній сполучній артерії. Технічних труднощів при цьому не відзначено.

У ряді випадків ми надавали перевагу Spider FXTM Embolic Protection Device (Medtronic, США) з огляду на можливості проведення останнього по попередньо заведеному за зону стенозу мікропровіднику. Останнє було необхідно при «складних» кутах відходження ВСА в зоні біфуркації, або у випадках критичних стенозів гирла ВСА для скорочення обсягу маніпуляцій в області бляшки.

На відміну від стентування ВСА, операції на інших БЦА (ХА, ПКА і БЦС) частіше за все не припускають використання протиемболічного захисту. Однак в ряді випадків (при протяжних критичних стенозах гирла домінантної або єдиною ХА, а також при нестандартній анатомії або особливостях локалізації атеросклеротичної бляшки в ПКА або БЦА) використання пристроїв дистального захисту є виправданим. При стентуванні інтракраніального русла застосування будь-якого захисту технічно утруднено і, ймовірно, невиправдано, враховуючи сучасний дизайн пристроїв протиемболічного захисту. Останнє потребує використання операційних катетерів дистального доступу для покращення навігації по звитому судинному руслу.

Висновки

Використання пристроїв захисту дистального русла є обов'язковим при стандартному каротидному стентуванні. Вибір методу захисту залежить від вираженості стенозу та індивідуальних особливостей колатерального кровотоку. При стентуванні ПКА, БЦА і ХА в ряді випадків виправдане застосування пристроїв дистального захисту, що підвищує безпеку операції.